N^er 211. ROK 1836. CZWARTEK 15 WRZEŚNIA.

Pismo to wychodzi codziennie oprócz niedzieli i świąt uroczystych w drukarni St. Gieszkowskiego.

Zaliczenie na trzy miesiące Złp. 10. miesięczne złp. 4.

IMIONA RZYMSKIE.
Jutro Ludomilly Męcze.

IMIONA SŁAWIAŃSKIE.
Jutro Sędzisław.

# Gazeta Krakowska.

*Obserwacye Meteorologiczne.*

| Dzień godzina | Barometr do 0° R red. w miarze Paryzkiey | Stopnie ciepła podług Reaumura | Psychrometr | Wiatr | Stan Atmosfery | Zjawiska napowietrzne i rożne uwagi |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 7 | 27" 5,‴ 193 | † 6°, 7 | 3,‴ 27 | Pn. Wschodn słaby | Pochmurno | Deszcz |
| 14 12 | 5, 412 | † 7, 3 | 3, 23 | „ średni | „ | Deszcz |
| 3 | 5, 562 | † 7, 2 | 3, 23 | „ „ | „ | Deszcz |
| 9 | 5, 492 | † 6, 8 | 3. 04 | „ mocny | „ | |

*Z dzisieyszy poczty.*

*— Z Londynu 2 Września. —*

Hrabia Nowosilzoff otrzymał polecenie udania się do Pragi dla złożenia Cesarzowi Austryackiemu powinszowania z okoliczności jego koronacyi na króla czeskiego.

W bieżącym roku zawiązało się w Anglii 33 towarzystw kolei żelaznych.

Bank angielski podwyższył diskonto swoich wexlów do 5 od sta, co wielkie zrobiło wrażenie w świecie handlowym.

Pan Dean spuszczając się w dzwonie nurkowym na dno morza odkrył pod Spithead 5 dział bardzo dawnéj daty; jedno z nich było odlane pod panowaniem Henryka VIII.

Nadeszłe wiadomości z San Sebastian potwierdzają wypłatę zaległego żołdu legii angielskiéj po dzień 1 sierpnia. Jenerał Evans wrócił z Santander i wyzdrowiał już zupełnie.— Z tąd odpłyną w tych dniach wielkie zapasy odzieży i innych potrzeb dla legii angielskiéj w Hiszpanii. Zaciągi ochotników i oficerów wszelkich stopni, do służby hiszpańskiéj nie ustawają.

Amerykanie zwrócili teraz swoją uwagę na zbożowy handel, na czarnem morzu. Niedawnemi czasy odpłynęły z Odessy 4 duże transporty do Zjednoczonych Stanów Ameryki północnéj, gdzie tegoroczny nieurodzaj wielkich każe się spodziewać korzyści.

W Mexyku panuje wielkie wzburzenie umysłów z przyczyny wznowionéj wojny z Texyanami. Lud znękany długiemi domowemi zaburzeniami zaczyna żądać konstytucyi z 1824 roku w obronie któréj Texyanie z początku powstali. Nowy prezes złożył urząd, a wojska mające wyruszyć przeciw Texyanom odwołano. Słowem wszystko jest w największém rozprężeniu i co chwila trzeba spodziewać się powszechnego powstania na korzyść Texyanów. G. P. S.

*— Z Paryża 1 Września. —*

Kryzys ministeryalna dotąd trwa, pan Argout przybył tu wczoraj o 3 godzinie rano.

*Monitor* donosi z Madrytu: »Jenerał Rodil mianowany naczelnym wodzem armii północnéj i ministrem wojny. Postanowieniem z d. 21 sierpnia Kortezy są zwołane na 24 października w moc prawa wyborczego ustawy z 1812 roku. Naczelnik Karlistów Arrogoz, który odłączył się od Gomeza, wkro-

czył d. 20 do Palencyi; na tę wiadomość wyruszył z Madrytu 4000 korpus, ażeby go i Don Basilio Garcię ścigać.«

Od kilka dni policya tutejsza szuka ukrytej broni i amunicyi: przetrząsania w niektórych domach nie były bezskuteczne. Rozchodziła się także wieść o nowych spiskach, w skutku których podwajano straże w różnych częściach miasta. Oprócz tego wydano rozkazy do niektórych oddziałów wojska, ażeby były gotowe w każdej chwili do pochodu.

Według najpóźniejszych wiadomości z Madrytu spokojność, porządek i bezpieczeństwo publiczne wróciły zupełnie.

Z Bajonny piszą pod dniem 28 sierpnia: »Jak tylko lord John Hay powziął wiadomość o wypadkach w Madrycie, wyprawił gońca do Londynu po bliższe instrukcye i otrzymał taką odpowiedź: »Naczelnik siły morskiéj, nie ma się w żaden sposób mieszać do politycznych interessów Hiszpanii, lecz powinien podwoić swoje operacye przeciw Don Karlosowi.« G. P. S.

— *Z Monachium 29 Sierpnia.* —

Posiedzenia niemieckiego kongressu celnego, odbywającego się tutaj, będą ukończone w połowie przyszłego miesiąca. Mówią, że w skutku tego, będą ogłoszone nowe urządzenia celne i celne prawo karne. Co do ujednostajnienia monet, przedmiot ten zostanie oddany oddzielnej kommissyi, z względu na zachodzące w nim okoliczności techniczne. Rząd angielski wysłał do Monachium znanego pana Mac Culloh, który już od lat trzech stara się poznać Anglików z prawdziwem stanowiskiem celnago związku niemieckiego. Może to ułatwić układy handlowe Anglii z Niemcami.

Nader jest wielkiej wagi dla Niemiec, a mianowicie dla Bawaryi, zmiana w systemacie celnym Austryi teraz zaprowadzona. Wiele towarów i wyroków dotąd zupełnie w Austryi zakazanych, będą mogły być wprowadzane za opłatą bardzo małego cła. Cło tranzytowe także nadzwyczaj zmniejszone zostało i formalności celne uprostnione. Największy wzgląd na handel wewnętrzny Niemiec przewodniczył układowi tej ostatniej taryfy, któremu żegluga na Dunaju nowe otwiera odbycie. Rząd nabył tym sposobem niezaprzeczone prawa do wdzięczności Niemiec. G. C. W.

— *Z Madrytu 24 Sierpnia.* —

Wczorajszy nadzwyczajny dodatek do gazety nadwornéj zawiera następującą proklamacyą królowéj rejentki do narodu hiszpańskiego: »Widok i charakter, w jakich pierwotnie przedstawiały się ostatnie wypadki, kazały mi się domyślać, że te wypadki były tylko odrębne, osobistemi interessami lub namiętnościami, albo téż przemijającém i sztucznem wzburzeniem zrządzone poruszenia. Dopóki w tém zostawałam przekonaniu, było moją powinnością utrzymać istniejący porządek i postępować drogą wskazaną planem reform krajowych, który wam przedłożyłam w skutku tego co za opinią publiczną uważałam. To czyniłam aż do téj chwili, i byłabym tak daléj postępowała według tego systemu, gdyby mnie wyraźniejsze i powszechniéjsze objawianie się o energii waszych życzeń nie było inaczéj przekonało. Po oświadczeniu się prowincyi Andaluzyi i Aragonii za konstytucyą kadyxką, poruszenie to komunikowało się lotem błyskawicy prowincyom Kastylii i Estramadurze, i z trudnością tylko zdołano je utłumić w stolicy monarchii. Widziałam jak waleczne wojsko około mnie przymus sobie zadawało, widząc się znaglonem poskramiać zapał ludu z którym to same podzielało czucia. W takiem położeniu rzeczy przekonałam się o życzeniach narodu, a nie chcąc ani mogąc dać pozoru do nowych nieporządków, zaprzysięgłam konstytucyą z 1812 r. i rozkazałam, ażeby ją w całéj Hiszpanii ogłoszono i zaprzysiężono. Hiszpanie! Wiadome mi są zarzuty w kraju i zagranicą czynione téj sławnéj księdze praw zasadniczych. Daleka od tego aby ją można uważać za wzór doskonałości, zawiera ona w sobie możność reformy, i sposób w jaki ją do skutku przywieźdź. Nie masz człowieka, nawet i

między najgorliwszemi stronnikami téj konstytucyi, którzyby nie byli przekonani o potrzebie przejrzenia jej a nawet prowincye, które się za nią najprzód oświadczyły, przyznają, że potrzebuje modyfikacyi i poprawy. Oddaimy się więc nadziei, że przezorność i mądrość kortezów, które w téj chwili do tak szlachetnéj powołuję pracy, ową potrzebną i żywo upragnioną rewizyją uzupełnią. Hiszpanie! Nie idzie tu wcale o to, aby pewne prerogatywy pomnożyć lub znienawidzone przywileje wznowić. Celem rewizyi jest, porządek i czuwanie nad dobrém publiczném pogodzić z potrzebami kraju i zasadami, które wolności europejskiéj za podstawę służą. Tak więc konstytucya z 1812 r. jest znowu prawem zasadniczem państwa. Któżby dziś o tém wątpił albo się temu dziwił, że ona zawsze była przedmiotem waszego szczególnego zamiłowania i celem wszystkich waszych usiłowań. Hiszpanie! Konstytucya z 1812 r. jest dla was pomnikiem godności i niepodległości narodowéj; wyście ją ułożyli i zaprzysięgli; zwyciężaliście pod jej zasłoną, a gdy Napoleona orły, wystraszone z téj świętéj ziemi, uciekały, konstytucya ta władała losem Hiszpanii. Ani czas, ani złość, ani polityka nie mogą jéj tego zaszczytnego miejsca zaprzeczyć, a owe okrutne zmian koleje, jakimście dotąd ulegali, nie mogły zatrzyć tego świetnego wspomnienia wyrytego gorejącemi słowy na waszych ślachetnych sercach. Dzieło które się zdawało zniszczone powstaje na nowo z pośród gruzów swoich, a konstytucya żyje powtórnie przed oczyma zdumionego świata. Niech żyje ta konstytucya! Niech żyje, ażeby była godłem zwycięztwa w teraźniejszym boju, jak już była na początku swego istnienia! Hiszpanie! Pokażcie teraz całej Europie że pomimo oczernienia konstytucyą tę kochacie i obronić ją potraficie. Koniec nie może bydź wątpliwym. Konstytucya ta doda nowéj energii waszym usiłowaniom, i pomoże wam ochoczo ponosić ofiary, jakie na was wkłada wasze obecne położenie. Naprózno nasi będą sobie podchlebiać nieprzyjaciele, według ich zwyczaju, że taki wypadek będzie tylko żywiołem rozprężenia i niezgody. Podwojona gwałtowność z jaką się na nich teraz rzucicie przekona ich własnem nieszczęściem, że wasz ślachetny zapał nie mógł mieć innego celu jak ich zagładę. Tego téż oczekuję od narodu któremu panuję; zaufanie jakie pokładem w waszych cnotach i waszym wybornym duchu, nie ma granic. Nie, owa wielka reforma daleka od zachwiania praw tronu mojej dostojnéj córki, jeszcze go bardziéj wzmocni dając mu za podporę waszą wierność, a za podstawę konstytucyą która była śmiałem wzniesieniem się do wolności i objawieniem najwierniejszego przywiązania do osoby na ów czas więzionego króla. Hiszpanie! Niech ta polityczna ustawa, którą teraz wszyscy zaprzysięgamy, będzie odtąd zakładem najmocniejszéj i najswiętszéj zgody między nami! Nasza siła zależy od zgody, od waszéj siły zależy moja.

(podp.) *Marya Krystyna.*

Tu następuje postanowienie zwołujące Kortezy, poprzedzone powodami przez ministerium przytoczonemi.

Po ogłoszeniu powyższéj proklamacyi junty prowincyonalne miały się rozwiązać, idąc w pomoc rządowi przeciw Karlistom.

G. P. S.

— *Z Hagi 2 Września.* —

Dowiadujemy się, że W. X. Michał ma tu w krótce przybydź i zwiedzić Hollandyą.

## ROZMAITOSCI.

*Żarłoctwo Mikołaja Reja.* — »Ów polski poeta z czasów Zygmuntowskich, Rej stary sam rad dobrze pił i jadł; tegom ja dobrze znał (mówi Wereszczyński, opat sieciechowski), bo często u podsędka chełmskiego, ojca mojego, dla używania myślistwa bywał. Albowiem zawzdy, kiedy przyjechał, pudło śliw, jak korzecz krakowski, miodu praśnego pół rączki, ogurków surowych wielkie niecułki, grochu w stronczkach cztery magierki, na każdy dzień na czczo zawzdy to zjadał. A potem z chlebem garniec mleka żarłszy

jabłek z kopę, a pół tryfusa gniłek (ulegałek) zjadłszy, do tego sztukę mięsa, kilku półmiskom zmiotłszy czuprynę, kapuście kwaśnéj potem dorobił, mało już o żabki włoskie dbając. Potem gdy do ugaszania pragnienia przyszło, gdybym o tem pisał szeroko, byłoby nie jedno dziwo. Rej jako rad jadał potrawy trefne, także też rzadko pijał piwo dobre, jedno gorzkie, kwaśne, a naostatku i mętne, a gdy trafił do kogo na łotrowskie piwo to pił, aż mu w karku trzeszczało, a jeszcze sobie ust nieutarł, a przedsię wołał, aby mu pełną inną na lano, i inszych napominał aby też spełnili, pana gospodarza nie przepomniano; to ono piwsko znowu przed gośćmi i przed gospodarzem wychwalał, i aż do nieba wynosił, i nie wyjechał z tego domu, aż wypił z gośćmi i gospodarzem wszystko acz to było gościom, a najwięcej panu gospodarzowi przykro. Acz tego nie wiem, jeźli gdzie indziej w pomiernym życiu się kochał, ale w ziemi chełmskiej wiele jadał i pijał.«

(Ciąg dalszy)

### *Kopalnie cynku krajowego.*

Pomyślny jednak handel cynkiem z Indyami wschodniemi, użycie w stanie metalicznym do robienia mosiądzu (*) zachęciło do pewiększenia produkcyi jego, jakoż coraz więcéj zaczęto zakładać hut cynkowych, w Szlązku górnym, w królestwie Polskiem i w okręgu wolnego miasta Krakowa. Powiększenie to produkcyi cynku, olbrzymim postępowało krokiem, tak, że w roku 1824 było już w Szlązku pruskim w obiegu 40 kopalni galmanu, i 31 hut cynkowych, które wytapiały przeszło 200,000 centnar. cynku; w królestwie Polskiem stanęło 11 hut cynkowych, które wydawały rocznie do 90,000 cent. a w okręgu wolnego miasta Krakowa, wytapiano rocznie około 60,000; tak więc produkcya roroczna tylko w 3ch krajach, wynosiła do 350,000 cent.—Tak znacznie zwiększona produkcya cynku i pomnożenia liczby hut cynkowych, zrządziło współubiegania się o sprzedaż a następnie rozmajte ulepszenia przy wytapianiu tego metalu; takie zatem huty tylko, mogły się utrzymać, które miały łatwą sposobność dostania galmanu i tani opał potrzebny do wytapiania z niego cynku. Huty w Anglii i inne początkowo założone, nie mogły wytrzymać silnéj konkurencyi hut wyżéj wymienionych i można śmiało powiedzieć, że oprócz cynku Belgijskiego który ciągle jest w mocniejszéj ilości wyrabiany, tylko Szlązk pruski, królestwo polskie i okrąg wolnego miasta Krakowa, cynk na handel europejski dostarczały. Lecz ponieważ tylko powyższe kraje wydawały cynku do 350,000 cent. rocznie; konsumpcyę zaś stałą tego metalu w roku 1825 oszacowano według kilkoletniego doświadczenia: w Indyach wschodnich na 100,000 cent., we Francyi na 30,000 cent., w Anglii na 50,000 cent. (*), w Rossyi na 15,000 centnarów w Polski i Niemczech na 15,000 cent.; razem 210,000 cent.; —produkcya przeto znacznie przewyższała potrzebę, i dlatego też w roku 1825 przepełnione zostały targi w Europie tym metalem, co też spowodowało zniżenie jego ceny. Zniżenie ceny było przyczyną, że wiele hut cynkowych czynnemi być przestały; produkcya zatem cynku opadać zaczęła, tak, że w samych Prusach, w których w roku 1825 jeszcze wyrabiano do 220,000 cent. rocznie, w roku 1828 już tylko 169,000 cent. a w 1829 roku 80,000 cent. wyrabiano.

(*Dalszy ciąg nastąpi.*)

(*) Dawniej robiono mosiądz wprost z galmanu czyli rudy cynkowej i miedzi.

(*) W Anglii odlano wprawdzie w roku 1828 na wewnętrzną konsumpcyę 100,000 cent. cynku, lecz to przypisać raczéj można nadzwyczajnie nizkiej cenie, po jakiej można było wówczas cynk nabyć, która podała sposobność kapitalistom angielskim do zakupienia na spekulacyę znaczniejsze niż zwykle ilości.